IDENTITY AND ALTERITY IN THE ACT OF NAMING

Daiana Felecan, Assoc. Prof., PhD, Technical University of Cluj-Napoca, Baia Mare Northern University Centre

Abstract: To name does not simply entail the linguistic "baptism" of a continuum that is perceived existentially and sensorily; put differently, everything that falls under the scope of our senses is not only subjected to a process of phonetic materialisation, devoid of any significance. In the typically human proneness to represent surrounding reality in a differentiated manner, one can identify several attitudes of the name-giving agent (i.e. the being that has got the gift of naming), who is responsible with the "allotment" / dis-continuation of the world. One of these attitudes – which will be discussed on the present occasion – pertains to the subjective temptation of expanding the name giver's own ego towards the unknown / foreign / unpredictable land of another's ego, who is the former's subordinate (through the receipt of conventional vs unconventional names).
By turning to precepts of the philosophy of language, anthropology, pragmatics and onomastics, this study aims at assessing the extent to which a (human) name giver is identified (completed) with the (human and non-human) alterity (see the situations of genealogical onomastic continuity: for instance, representatives of succeeding generations bear the same first name → ontological implications: transferring the deceased's personality to the descendant / continuing a lineage / defeating death by perpetuating life, on the onomastic level / the argument of authority: clan appurtenance).

Keywords: identity, alterity, (un)conventional, anthroponymic fashion, act of naming

1. Introducere

A numi nu înseamnă numai un „botez" lingvistic al unui continuum perceput existențial și senzorial; altfel spus, tot ceea ce cade sub simțurile noastre nu este supus doar unui proces de corporalizare fonetică, vidă de orice semnificație. În pornirea specific umană spre reprezentarea diferențiată a realității înconjurătoare se pot identifica mai multe atitudini ale agentului-nominator, responsabil cu „parcelarea" / dis-continuarea lumii. Una dintre acestea – pe care o vom lua în discuție în lucrarea de față – se circumscrie tentației subiective de expansiune a egoului propriu al nominatorului înspre tărâmul necunoscut / străin / imprevizibil al egoului celuilalt, aflat în poziție de subordonare (prin primirea de nume convenționale vs. neconvenționale).

Urma identității cu putere decizională în alteritate este acceptată în conformitate cu o tradiție culturală impusă de actul de botez, prin care sunt transmise entității numite, prin intermediul unei formule designative, un mănunchi de fizionomii culturale, atitudinale, reperabile ca arhetipale la un moment dat. Prin numele fixat / impus / decretat prin „ordonanță" parentală (sau de altă natură relațională), celui ofertat i se promulgă anonimatul, fiind „osândit"

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

la individualizare. Alteritatea, luată pe nepregătite, descoperită (*i. e*. nenumită) este, astfel, „flagelată" prin consemnarea într-un certificat de naștere „nominală". Șansa numitului la singularitate poate fi recuperată mai târziu – după un periplu prin experiențe sociale –, prin recursul

- fie la schimbarea oficializată a identității (subiectul alegându-și, în cunoștință de cauză / ca urmare a unui act de voință consimțit, *alt nume*, socotit reprezentativ (în urma constatării unei conexiuni defectuoase a numelui inițial / convențional cu sine)),

- fie la alegerea unui *alter ego*, prin opțiunea pentru un pseudonim, nume de scenă, nickname (care să nu-i pericliteze unicitatea (să nu-l introducă în categoria numărabilelor)).

Ne propunem ca, apelând la preceptele filozofiei limbajului, antropologiei, pragmaticii și onomasticii, să evaluăm măsura în care nominatorul (uman), considerat ca *identitate,* se prelungește în *alteritate* (vezi situațiile de continuare a genealogiei nominale: de ex., generații la rând poartă același prenume –› semnificații în plan ontologic: transferul personalității defunctului la urmaș / continuarea stirpei / învingerea morții prin perpetuarea, la nivel nominal, a vieții / argument al autorității –› apartenența clanică).

Vom urmări felul în care se modifică atitudinea onomaturgului în funcție de *anumiți factori social-istorici* (fidelitatea față de arhetipul cultural: atribuirea aceluiași prenume patern sau matern pe linie descendentă +, eventual, alte prenume – cutumă specifică societăților tradiționale) și de *moda lingvistică*, ce caracterizează comunitatea considerată.

Abaterea de la modelele denominative locale (naționale) prin transnaționalizarea lor se explică fie prin dezicere internă de acestea, fie prin implantul trendului onomastic extern (întreținut prin aderarea la globalizare, cosmopolitism: de ex., există o modă în denominația actuală, conform căreia copiii nu mai poartă nici prenumele părinților, nici ale bunicilor sau ale altor rude, ci li se alocă prenume străine / exotice (*Melora, Nereia*) sau de sorginte biblică (*David, Luca, Matei*)).

Schimbarea de atitudine onomastică este direct proporțională cu și dependentă de curentul social și cultural în vigoare în epocă (așa cum se impune o modă vestimentară caracteristică unui segment temporal (moda anilor '60 / '70 / '80 / '90 / 2000), tot astfel vorbim despre o modă onomastică a deceniilor): de ex., prenumele *Liliana* a slujit ca model antroponimic pentru persoanele de sex feminin născute în anii '60, *Mihaela*, pentru cele născute în anii '70, *Mădălina*, *Iulia*, pentru cele născute în anii '90 etc.

2. Numirea, spațiu de întâlnire a identității cu alteritatea

2.1. Sfera de cuprindere a numirii

În comunicarea noastră vom face referiri la actul de numire personală atât în varianta sa oficială, cât și în cea neoficială. Altfel spus, vom avea în vedere, deopotrivă, procesul denominației *primare* (acordarea numelui în cadru instituționalizat – biserică, Stare Civilă) și al denominației *secunde* (atribuirea de porecle, supranume etc.). Într-o atare perspectivă, desemnăm prin *nume* orice cuvânt care îndeplinește rol de *nume propriu de persoană*. Nu ne propunem stabilirea funcțiilor eliberate de produsele actului de numire (aspect studiat cu alte prilejuri, vezi Felecan 2014), ci urmărirea specificității procesului denominativ prin raportare la instanțele implicate în această operațiune.

2.2. *Eu* și *tu* sau despre instanțele actului numitor

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

Interogațiile de la care se construiesc reflecțiile în demersul de față sunt următoarele:

Ce înseamnă *a da nume*? / *Cine* dă nume? / *Ce* este numele? din perspectiva raportului *identitate – alteritate*.

Orice act numitor presupune două instanțe complementare:

- agentul / executantul / făuritorul / genitorul actului de limbaj de tip nume îndreptat spre
- pacientul / beneficiarul / purtătorul produsului nominal alocat.

A da nume marchează începutul comunicării; aceasta ne înlesnește accesul spre ceilalți. În conformitate cu modelul teoretic coșerian, se identifică două tipuri de comunicare: una secundară și derivată: a comunica *despre* ceva și alta fundamentală: a comunica *cu* cineva (vezi caracterul intersubiectiv al limbajului: „[…] prin limbaj manifestăm, adică dăm pe față unii față de alții, ceea ce avem în minte fiecare, în interioritatea conștiinței. Nu doar numim lucrurile, ci comunicăm unii cu alții, ne arătăm, ne deschidem, ne revelăm" (Coșeriu 1992-1993: 19).

Comuniunea, ca stare ce predetermină comunicarea, presupune înălțarea propriului spirit întru spiritul altcuiva, renunțare la strânsoarea individuală în virtutea întâlnirii, împărtășirii: „[…] vorbirea, limbajul efectiv realizat, este o continuă atribuire a eului. I se atribuie celuilalt aceeași conștiință cu a vorbitorului. Limbajul efectiv realizat este această continuă atribuire a eului celorlalți. […] trebuie ca eu să le atribui celorlalți mereu posibilitatea de a înțelege, să cred că sunt ca mine, că sunt și eu pentru ei ceea ce sunt ei pentru mine" (Coșeriu 1992-1993: 22). Dând nume, se intervine în constituția celuilalt: îl proclamăm ca semn, îl simbolizăm: „[…] niciun obiect nu este nume prin natura sa, ci este nume numai când devine simbol, adică atunci când este expresie umană intenționată" (Coșeriu 1992-1993: 15, preluând concepția aristotelică referitoare la semnificația expresiilor lingvistice).

Numirea este consubstanțială comunicării umane; prin numirea interpersonală nu doar semnalăm înscrierea în limbaj a unui existent (extralingvistic) (prin marcarea hotarelor ființei sale), ci arătăm *ce* este particularul respectiv (prin acordarea unui nume corespunzător (nume propriu de persoană) – hiperonimie) și, mai mult, oferim, eventual, indicii despre *cum* este acesta (prin extragerea lui din supracategorie și aplicarea semnului singularității – hiponimie, *i. e.* numire suplimentară).

A da nume nu înseamnă doar „un act remarcabil al minții" (Wittgenstein 2004: 115), o marcare festivă în poarta limbajului; acordarea de nume nu este un gest anonim, autograful auctorial sudându-se de produsul numit; semnătura nominatorului este garanția recunoașterii și revendicării subiectului de numit.

A învesti cu nume este, probabil, activitatea subiectivă și conștientă de creație lingvistică cea mai angajantă din punctul de vedere al responsabilității agentului față de evoluția pacientului la nivel nominal. Când dăm nume translocăm o parte din cutumele noastre (psihologia, preferințele, aspirațiile, neîmplinirile noastre) în ființa locuită de celălalt. Se produce un transplant de identitate, de extirpare a sinelui și de mutare a lui în teritoriul stăpânit de alteritate. Ca „virtualitate născută din comunicare"[1] (Codoban 2009: 297), alteritatea este „condiția de posibilitate a comunicării: ca să pot comunica, trebuie ca partenerul meu să fie un alt eu, dar altul decât mine" (Codoban 2009: 296). Puntea de apărare a celuilalt este coborâtă; sistemul său imunitar este deficitar de celălalt, osândit, prin găzduirea altuia decât el, să poarte în sinele

[1] Alteritatea „nu este o realitate efectivă, ci una virtuală, una de interpretare, un scenariu construit pe principiul *altul decât mine*, dar un alt eu a cărui minte funcționează după aceeași hartă a lumii" (Codoban 2009: 297).

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

propriu calul troian cu avataruri ale sinelui donator. Dezicerea, dez-membrarea de celălalt drept rezultat al incompatibilității „organice" sunt manifestări ale unui transfer de identitate eșuat, într-o atare situație primitorul recurgând la substituția antroponimică.

2.3. Numirea, ca ancorare a identității în alteritate

A da nume este o experimentare a alterității („faptul că simțim în noi pe ceilalți" (Coșeriu 1992-1993: 21)), desprindere de Eu și sublimare în Tu. Numirea este extensie și autonimizare a eului propriu în altul.

Ca virtualitate discursivă, alteritatea se constituie în baza interacțiunii – *in praesentia* sau *in absentia* – cu agentul actului locutiv de referință. Cele două „proiecte discursive" (Floria 2011: 198), actanți ai comunicării, *eu* și *tu*, coexistă doar în dimensiunea dialogică. „Distanțarea față de alteritate intervine prin transformarea lui *tu* în *acela*, această obiectivare a relației permițând experimentarea *celuilalt*" (*Ibidem*: 198).

Semnalarea identității și a alterității în activitatea de numire se face predominant la nivelul modalității alocutive[2] (aceasta implică ambele instanțe ale procesului comunicativ, dar orientarea discursivă este centrată, în special, pe alocutor („exprimă modul în care locutorul impune alocutorului poziția și voința lui") (DSL 2005, *s. v.*: 38)).

Numirea echivalează cu asumarea paternității nominale, cu recunoașterea apartenenței celui numit la o „ascendență" comună cu a nominatorului, cu intrarea lui în „caietul de sarcini" al instanței care l-a născut întru limbaj. Onomaturgul este depozitarul unui soi de cunoaștere universală, singurul în măsură să dezlege cifrul spre accesul în sensul biografiei nominale, al „dez-incarnării" (Gardiner 1954), al dez-trupării semnificantului de pe semnificat.

Discursul individual, singular se ciocnește cu alt(e) discurs(uri), omul însuși fiind o alcătuire discursivă: contopește în vorbirea sa fragmente verbale cu paternitate străină, dar și mostre de intervenție expresivă individualizată. Mai mult, ființa umană este construită pe un principiu polifonic: în reflexivitatea sa se întâlnesc, pentru a se despărți ulterior, o multitudine de fire enunțiative ale unor voci discursive distincte. Cu unele dintre acestea își amestecă vorbirea, de altele se îndepărtează, dar le conține ca posibilitate într-o compoziție contrapunctică mereu

[2] Charaudeau (1992: 574-576) identifică trei tipuri de acte și de modalități enunțiative:
„*Les Actes locutifs*
- L'acte « ALLOCUTIF »
Le locuteur *implique l'interlocuteur* dans son acte d'énonciation et lui *impose* le contenu de son Propos. […]
- L'acte « ÉLOCUTIF »
Le locuteur *situe son Propos par rapport à lui-même*, dans son acte d'énonciation. *Il révèle* sa propre position quant à ce qu'il dit. […]
- L'acte « DÉLOCUTIF »
Le locuteur *laisse s'imposer le Propos* en tant que tel, *comme* s'il n'en était nullement responsable. Locuteur et interlocuteur *sont absents* de cet acte d'énonciation qu'on appellera DÉLOCUTIF […].
Les Modalités
Correspondant à l'acte ALLOCUTIF, certaines catégories comme l'« Injonction », l'« Interrogation » et l' « Interpellation » précisent le rapport qui s'établit entre locuteur et interlocuteur, et donc la manière dont ceux-ci sont impliqués dans l'acte de langage. […]
Correspondant à l'acte ÉLOCUTIF, certaines catégories comme l'« Opinion », l'« Appréciation », l'« Obligation », la « Promesse », l'« Accord », précisent le rapport que le locuteur établit avec son propre propos, autrement dit la manière avec laquelle le locuteur révèle son point de vue sur ce qu'il dit. […]
Correspondant à l'acte DÉLOCUTIF, les catégories d'« Assertion » et de « Discours rapporté » précisent la manière dont le propos existe en tant que tel et s'impose aux interlocuteurs".

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

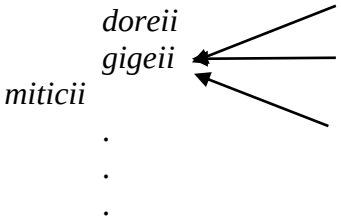
reluată: „Cine rostește un cuvânt fundamental intră în acel cuvânt și sălășluiește acolo” (Buber 1992: 30).

Metaforic vorbind, atribuirea de nume redă mișcarea de ofensivă pe un câmp de luptă. Diferența stă în faptul că înaintarea atacantului este direct proporțională cu defensiva atacatului.

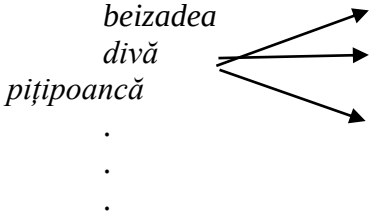
AGENT NOMINATOR	PACIENT NUMIT
- atitudine definitorie: ofensiva	- atitudine definitorie: defensiva
- obiectiv: invadează teritoriul celuilalt	- obiectiv: asistă la ingerința celuilalt
- depune un capital de personalitate în celălalt	- înmagazinează un capital din personalitatea celuilalt
- îl scoate pe celălalt din anonimat	- iese din starea de nenumit
- anunță premisele unui profil psihologic	- găzduiește un profil psihologic schițat la nivel nominal
- îl înscrie pe celălalt în limbaj	- devine întru limbaj
- îl încadrează pe celălalt într-o biografie	- este recunoscut ca membru al unei genealogii
- asigură „perpetuarea speciei”: conservarea numelui din generație în generație = > continuitatea neamului și după dispariția biologică a înaintașilor	- liant între trecut și viitor
- are putere decizională de a stopa prelungirea consangvinității: alegerea unui nume nou (*nomen novum*)	- „primus inter pares”: dezicere de tradiția nominală, atitudine reperabilă în trei ipostaze: ◦ primirea unui *alt* (pre)nume oficial decât cel „împământenit”, ◦ schimbarea consimțită a prenumelui (din rațiuni estetice sau, în comunitățile ghidate de superstiții, în vederea vindecării de o boală) și ◦ numirea suplimentară, neoficială (antroponimul neconvențional elimină / dublează numele de botez).

Considerațiile noastre au în vedere modelul de funcționare a legăturii dintre agentul numitor și alteritatea identificată la nivelul antroponimelor individuale. Relația dintre cele două instanțe urmează mecanisme diferite atunci când alteritatea circumscrie antroponime generice (de grup). De această dată este vorba despre o alteritate colectivă, care cumulează alterități individuale – marcate prin anumite trăsături definitorii – sub incidența aceluiași apelativ antroponimizat. Acest al doilea tip de alteritate este manifestă la nivelul numelor încadrate fie în categoria *singularia tantum* (*beizadea*, *divă*, *pițipoancă* etc.), fie în categoria *pluralia tantum* (*doreii*, *miticii* etc.). (În ceea ce privește antroponimele cu valoare generică în limba română, vezi Felecan 2014: 147-173.):

BDD-A22331 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

alteritate care cumulează
o serie de individualități

alteritate care se dispersează
înspre diferiți particulari

3. Concluzii

Numele propriu traduce necesitatea individului de a se integra în ordinea realității, fuga de a rămâne nenumit (expus dez-integrării). Numirea înseamnă „botezul" intrării într-un pre-existent, in-corporare, în vreme ce nenumirea este dez-membrare, ne-cuprindere, rămânere pe dinafară, în afara limbajului. Subscriind afirmației că limbajul spune *ce* sunt lucrurile, nu *cum* sunt ele, rezultă că numele definește o stare a limbajului premergătoare descrierii: prin nume, lucrul este trecut în limbaj, începe să existe ca atare, autonom, însă nu se descrie. Numele nu poate fi descriptiv în absența istoricului care l-a predeterminat; el nu are „statut juridic" decât însoțit de o anexă: „fișa biografică" a purtătorului (cunoașterea ascendenței acestuia), supliment de lectură în măsură să reconstituie, în sens invers (de la efect la cauză), traseul unei deveniri numitoare.

Atribuirea de nume semnifică mutarea temporară sau definitivă a lui Eu în Tu, condamnarea identității la alteritate prin consolidarea împrejurului propriei ființe de Celălalt și transformarea teritoriului *meu* într-al *nostru*. „Fisura" provocată de Celălalt în propriul spațiu ființial îi permite insinuarea treptată, implicit modelarea configurației spațiului-primitor după aceea a alterității. Ființa care primește numele începe să semene cu ființa numitoare, de al cărei model se va sluji și pe care îl va reproduce pentru numirile care vor intra sub jurisdicția ei (descendenții). Ființa în harul numirii reiterează gestul biblic al trezirii la viață prin spunerea pe nume lucrurilor lumii înconjurătoare.

Bibliografie

Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, 2005, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii* (DSL), ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Nemira.

Buber, Martin, 1992, *Eu și tu*, trad. de Ștefan Aug. Doinaș, București, Editura Humanitas.

Charaudeau, Patrick, 1992, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris, Hachette.

Codoban, Aurel, 2009, *Virtualitatea comunicațională a alterității*, în *Transmodernity*: *Managing Global Communication*, Proceedings of the 2nd ROASS Conference, Bacău, Editura Alma Mater, 288-298.

Coșeriu, Eugen, 1992-1993, *Prelegeri și conferințe* (1992-1993), supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară", T. XXXIII, Seria A, Lingvistică, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iași.

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)

Felecan, Daiana, 2014, *Pragmatica numelui și a numirii neconvenționale*: *de la paradigme teoretice la practici discursive*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut.

Floria, Florinela, 2011, *Cronotopia alterității în lectură coșeriană*, în ALIL, t. LI, București, 197-203, disponibil *online* la adresa http://www.alil.ro/wp-content/uploads/2012/05/21_FLORIA.pdf (16.10.2014).

Gardiner, Alan, H., 1954, *The Theory of Proper Names*. *A controversial Essay*, London, New York, Oxford University Press.

Wittgenstein, Ludwig, 2004, *Cercetări filozofice*, trad. de Mircea Dumitru, Mircea Flonta, București, Editura Humanitas.

BDD-A22331 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 19:44:45 UTC)